

Kategorija: 3.4.5.2. Bylų dėl juridinę reikšmę turinčių faktų nustatymo nagrinėjimas;

Civilinė byla Nr. e3K-3-299-313/2020
Teismo proceso Nr. 2-68-3-34838-2019-7
Procesinio sprendimo kategorija 3.4.5.2

(S)

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

N U T A R T I S

LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2020 m. lapkričio 12 d.

Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Alės Bukaviniienės (pranešėja), Gražinos Davidonienės ir Algio Norkūno (kolegijos pirmininkas),

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal pareiškėjo R. K. kasacinį skundą dėl Vilniaus apygardos teismo 2020 m. kovo 5 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal pareiškėjo R. K. patikslintą pareiškimą dėl bankroto bylos fiziniam asmeniui iškėlimo, suinteresuoti asmenys akcinė bendrovė SEB bankas, B. M. M., A. Ž., M. K., „SIA UniCredit Leasing“ Lietuvos filialas ir S. J. K.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama **dėl Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymo (toliau – *FAB*) 5 straipsnio 8 dalies 2 punkto normos, nustatančios pagrindą atsisakyti iškelti fizinio asmens bankroto bylą, aiškinimo bei taikymo.**

2. Pareiškėjas R. K. kreipėsi į teismą dėl bankroto bylos jam iškėlimo.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

3. Vilniaus miesto apylinkės teismas 2020 m. sausio 27 d. nutartimi atsisakė iškelti pareiškėjo R. K. fizinio asmens bankroto bylą.

4. Teismas nustatė:

4.1. pareiškėjas turi tokius skolinius įsipareigojimus: 1) S. J. K. – 1 209 163,58 Eur; 2) A. Ž. – 20 273,40 Eur; 3) B. M. M. – 53 869,32 Eur; 4) AB SEB bankui – 578 189,92 Eur. Bendra pareiškėjo skolinių įsipareigojimų suma yra 1 861 496,22 Eur, ji viršija 25 Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintas minimaliąsias mėnesines algas.

4.2. Pareiškėjas savo vardu registruoto nekilnojamojo turto ir transporto priemonių neturi. Pareiškėjas turi UAB „Morolda“ akcijų, kurių nominali vertė yra 900 Lt, tačiau įmonė faktinės veiklos nevykdo.

4.3. Skolininkų ir išlaikomų asmenų pareiškėjas neturi.

4.4. Pareiškėjas nuo 1989 m. vasario 4 d. yra sudaręs santuoką su R. K., su ja 2012 m. balandžio 4 d. sudarė poveidybinę sutartį. Pagal šią sutartį turtas, lėšos, vertybiniai popieriai, įgyti nuo šios sutarties patvirtinimo dienos, yra kiekvieno sutuoktinio asmeninė nuosavybė.

4.5. Šiuo metu pareiškėjas dirba Gyvenamųjų namų statybos bendrijoje „1331“, darbo užmokestis nuo 2020 m. sausio 1 d. sudaro 1417,46 Eur (neatskaičius mokesčių).

5. Pareiškėjas kaip savo nemokumo priežastį nurodo savo skolininkės UAB „Rūmas“ bankrotą. Teismas nustatė, kad:

5.1. Pareiškėjas, kaip paskolos gavėjas, ir kreditorius S. J. K. (pareiškėjo tėvas), kaip paskolos davėjas, sudarė 2006 m. liepos 3 d. paskolos sutartį, pagal kurią kreditorius paskolino pareiškėjui 4 175 000 Lt; pagal šią paskolos sutartį paskolos grąžinimo terminas buvo nustatytas iki 2010 m. kovo 1 d. arba pareikalavus prieš tris mėnesius. Pareiškėjo

teigimu, paskola, gauta iš jo tėvo, buvo skirta žemės sklypams įsigyti, vėliau šie sklypai buvo perleisti UAB „Rūmas“.

5.2. 2006 m. rugpjūčio 1 d. UAB „Rūmas“ su R. ir R. K. pasirašė žemės sklypo (unikalus numeris duomenys neskelbtini), esančio Vilniaus m. sav., duomenys neskelbtini, pirkimo–pardavimo sutartį. Pareiškėjas perleido žemės sklypo nuosavybės teisę pirkėjui, tačiau šis su pareiškėju neatsiskaitė; 2006 m. gruodžio 31 d. UAB „Rūmas“ skola pareiškėjui buvo 8 007 750 Lt.

5.3. 2008 m. vasario 8 d. pareiškėjas pranešė UAB „Rūmas“ apie žemės sklypo (unikalus numeris duomenys neskelbtini), esančio Vilniaus m. sav., duomenys neskelbtini, pirkimo–pardavimo sutarties nutraukimą.

5.4. Vilniaus apygardos teismas 2009 m. vasario 2 d. nutartimi iškėlė UAB „Rūmas“ bankroto bylą. R. ir R. K., kaip trečios eilės kreditorių, finansinis reikalavimas buvo 9 608 000 Lt. Vilniaus apygardos teismas 2009 m. rugpjūčio 20 d. nutartimi pripažino UAB „Rūmas“ bankrutavusia ir likviduojama dėl bankroto.

5.5. Pareiškėjas su kreditoriumi AB SEB banku 2008 m. vasario 25 d. sudarė Kredito sutartį Nr. 1760818010688-09, pagal kurią bankas suteikė kredito gavėjui 692 468,50 Eur kreditą, skirtą žemės sklypui ir statiniams įsigyti su hipoteka (įkeitimu). Kredito grąžinimo data – 2034 m. vasario 24 d. Antstolis R. V. 2011 m. rugpjūčio 29 d. pradėjo 578 189,92 Eur sumos išieškojimą iš pareiškėjo AB SEB banko naudai. Žodinio bylos nagrinėjimo metu pareiškėjas nurodė, kad, sudarydamas šią sutartį, vis dar tikėjosi, jog UAB „Rūmas“ atsiskaitys pagal sutartį, todėl sudarė naują kredito sutartį su AB SEB banku.

5.6. 2006 m. rugpjūčio 8 d. pareiškėjas R. K. ir M. M. (pirkėjas) bei kreditorė A. Ž. (pardavėja) sudarė žemės sklypo dalies pirkimo–pardavimo sutartį. Žodinio bylos nagrinėjimo metu pareiškėjas paaiškino, kad žemės sklypas buvo perkamas turint tikslą iškirsti ten augantį mišką, tačiau, sukonfliktavus su pardavėjos giminaičiais, to padaryti nepavyko. Pažymėtina, kad šiuo metu dalis šio žemės sklypo nuosavybės teise priklauso pareiškėjo dukteriai J. K., kita dalis – pareiškėjo sutuoktinei.

5.7. Pareiškėjas (kredito gavėjas) ir kreditorė B. M. M. (kredito davėja) 2008 m. sausio 31 d. sudarė sutartį, pagal kurią pareiškėjas įsipareigojo mokėti 8 proc. metinių palūkanų nuo sumos, kuri yra nesumokėta pareiškėjo valdomos UAB „Miesto modernizavimo realijos“ pagal 2007 m. spalio 18 d. žemės sklypo dalies pirkimo–pardavimo sutartį ir 2007 m. gruodžio 12 d. susitarimą, t. y. 2008 vasario 1 dieną, nuo 465 000 Lt. Pareiškėjas žodinio bylos nagrinėjimo metu paaiškino, kad šios sutarties tikslas buvo laiduoti (garantuoti) už jo valdomos UAB „Miesto modernizavimo realijos“ prievoles, tačiau UAB „Miesto modernizavimo realijos“ bankrutavo, o pareiškėjas liko skolingas.

6. Teismas savo iniciatyva įvertino pareiškėjui priklausiusį nekilnojamąjį turtą ilgesniu nei 3 metų iki pareiškimo dėl bankroto bylos iškėlimo pateikimo laikotarpiu ir nustatė, kad, be pirmiau minėto nekilnojamojo turto:

6.1. Pareiškėjui prievolių atsiradimo laikotarpiu priklausė 1/2 dalis žemės sklypo su pastatais Molėtų r. sav., duomenys neskelbtini, šis turtas 2009 m. balandžio 21 d. buvo perleistas pareiškėjo tėvams. Bylos nagrinėjimo iš esmės metu teismui paklausus, ar už šio turto perleidimą pareiškėjas faktiškai gavo pinigų ir kur juos panaudojo, pareiškėjas nurodė, kad mokėjimas realiai įvyko (nors jau tuo metu, kaip teigė pats pareiškėjas, jis buvo skolingas savo tėvui didelę pinigų sumą, bet skolos nemažino), o kur buvo panaudoti gauti pinigai, konkrečiai nurodyti negalėjo. Toks pareiškėjo elgesys teismui leidžia pagrįstai abejoti, ar nurodytas įsiskolinimas savo tėvui yra realus.

6.2. Pareiškėjui kartu su sutuoktine prievolių atsiradimo laikotarpiu priklausė žemės sklypas su statiniais Vilniuje, duomenys neskelbtini, šis turtas 2009 m. rugpjūčio 17 d. buvo padovanotas pareiškėjo dukteriai ir šiuo metu priklauso abiem pareiškėjo dukterims lygiomis dalimis.

6.3. Pareiškėjui kartu su sutuoktine skolų susidarymo laikotarpiu priklausė butas Vilniuje, duomenys neskelbtini, 2008 m. lapkričio 28 d. jis buvo perleistas tretiesiems asmenims, o šiuo metu priklauso pareiškėjo dukteriai.

6.4. Pareiškėjui iki 2009 m. rugpjūčio 13 d. priklausė 1/2 dalis buto duomenys neskelbtini, ji buvo perleista pareiškėjo dukteriai.

7. Teismas nusprendė, kad šios pirmiau nurodytos faktinės aplinkybės leidžia pagrįstai abejoti pareiškėjo sąžiningu siekiu atsiskaityti su kreditoriais, nedidinti skolų ir gauti kuo daugiau pajamų skoloms padengti. Teismas nurodė, kad pareiškėjas nesieja jokių realių veiksmų skoloms bent iš dalies padengti, pareiškėjo oficialiai gaunamos pajamos iki pareiškimo dėl bankroto pateikimo buvo itin menkos, nuo 2020 m. sausio 1 d. darbo užmokestis padidėjo dvigubai, nes, kaip nurodė pareiškėjas teismo posėdyje, AB SEB bankas kėlė abejonę dėl gaunamų pajamų. Teismo posėdžio metu pareiškėjas nurodė šiuo metu gyvenantis savo tėvui priklausančiame bute, dirbantis bendrijoje, kurios atsakingi asmenys taip pat yra susiję su pareiškėju artimais ryšiais, todėl teismui kyla pagrįsta abejonė, ar pareiškėjas neslepia savo pajamų.

8. Teismas nusprendė, kad pareiškėjo veiksmai rodo jo siekį formaliai atitikti sąlygas bankroto bylai iškelti, siekiant nurašyti susidariusias skolas ir nededant jokių realių pastangų jas sumažinti.

9. Vilniaus apygardos teismas, išnagrinėjęs pareiškėjo atskirąjį skundą, 2020 m. kovo 5 d. nutartimi Vilniaus miesto apylinkės teismo 2020 m. sausio 27 d. nutartį paliko nepakeistą.

10. Teismas nurodė, kad pareiškimas dėl bankroto bylos iškėlimo pirmosios instancijos teisme priimtas 2019 m. gruodžio 20 d., dėl to turėjo būti vertinamas pareiškėjo R. K. sąžiningumas 2016 m. gruodžio 20 d. – 2019 m. gruodžio 20 d. laikotarpiu. Tačiau pirmosios instancijos teismas vertino tiek pareiškėjo veiksmus per paskutinius trejus metus iki pareiškimo iškelti bankroto bylą priėmimo, tiek ir aplinkybes, kurios turėjo reikšmės atsirandant pareiškėjo nemokumui. Kadangi pareiškėjo skolos buvo susidariusios dar iki trejų metų iki pareiškimo iškelti bankroto bylą priėmimo laikotarpio, dėl to kartu buvo įvertinti tuometiniai ir vėlesni pareiškėjo veiksmai, kurie turėjo tam tikros reikšmės pareiškėjo nemokumui atsirasti ir tolimesniems jo veiksams.

11. Teismas nusprendė, kad pirmosios instancijos teismas vertino pareiškėjo elgesį, siekiant dėti maksimalias pastangas gauti didesnes pajamas, ir siekį maksimaliai atsiskaityti su kreditoriais, ir padarė išvadą, jog pareiškėjas nedėjo realių ir maksimalių pastangų sumažinti savo skolas.

12. Vertindamas pareiškėjo argumentus, kad byloje nenustatytas jo nemokumo ir nesąžiningumo priežastinis ryšys, teismas nurodė, kad byloje konstatuotas pasyvus pareiškėjo elgesys, susijęs su jo nemokumo būseną, sąmoningas neveikimas, t. y. byloje nustatyta, kad pareiškėjas, būdamas faktiškai nemokus, per paskutinius trejus metus iki pareiškimo dėl bankroto bylos iškėlimo priėmimo elgėsi itin pasyviai, ilgą laiką nesiėmė maksimalių pastangų, kad gautų realias oficialias pajamas, kurias jis pagal savo įgūdžius ir patirtį buvo pajėgus gauti, ir bent minimaliai atsiskaitytų su kreditoriais, o dirbo tėvo vadovaujamoje bendrovėje. Teismas nurodė, kad pareiškėjas nesiekė per paskutinius 3 metus iki pareiškimo dėl bankroto bylos iškėlimo maksimaliai atsiskaityti su savo kreditoriais, t. y. tikėtina, kad sąmoningai tikėjosi, jog netenkinti kreditorių reikalavimai bankroto proceso metu bus nurašyti.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

13. Kasaciniu skundu pareiškėjas prašo panaikinti Vilniaus miesto apylinkės teismo 2020 m. sausio 27 d. nutartį ir Vilniaus apygardos teismo 2020 m. kovo 5 d. nutartį ir bylą grąžinti nagrinėti iš naujo pirmosios instancijos teismui. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:

13.1. Bylą nagrinėję teismai nukrypo nuo kasacinio teismo praktikos aiškinant fizinio asmens nesąžiningumą, nes jis turi būti nustatytas arba dėl konkrečių asmens veiksmų, arba neveikimo ir daryti reikšmingą įtaką asmens nemokumui. Teismai nevertino, ar egzistuoja priežastinis ryšys tarp galimo pareiškėjo nesąžiningo elgesio ir jo nemokumo. Teismai nepasisakė dėl aplinkybės, kad, pareiškėjui pakeitus darbovietę nuo 2018 m. spalio 31 d., nuolat kilo jo atlyginimas. Taip pat nevertino aplinkybės, kad BUAB „Rūmas“ skola pareiškėjui buvo 2,78 mln. Eur, o pareiškėjo skola kreditoriams – per 1,86 mln. Eur, tad akivaizdu, kad būtent dėl BUAB „Rūmas“ neįvykdyto įsipareigojimo pareiškėjas tapo nemokus. Be to, AB SEB bankui iš varžytynių pardavus pareiškėjo įgytą kaimo turizmo sodybą, jis prarado galimybę vykdyti planuotą ūkininko veiklą, o tai lėmė jo dar didesnę nemokumą.

13.2. Pareiškėjas laikosi nuoseklios pozicijos, kad jis tapo nemokus tuomet, kai AB SEB bankas 2010 m. spalio 4 d. nutraukė su juo kredito sutartį ir varžytynėse pardavė įkeistą turtą, tačiau šio gauta vertė nepadengė skolos bankui. Šiuo atveju teismai išvis nenustatė pareiškėjo nemokumo priežasčių, o tik vertino pareiškėjo 11–13 metų senumo sandorius, nors tuo metu pareiškėjas neturėjo pradelstų įsipareigojimų AB SEB bankui ir sutartį vykdė tinkamai.

13.3. Teismo sprendimas turi būti aiškus, tačiau nagrinėjamu atveju teismai savo išvadas grindė prielaidomis dėl galimai pareiškėjo slepiamų pajamų, galimai specialiai išlaukto 3 metų termino kreiptis dėl fizinio asmens bankroto bylos iškėlimo ir pan. Tačiau tuo metu, kai pareiškėjas su savo šeimos nariais sudarė nekilnojamojo turto sandorius, *FABJ* dar nebuvo priimtas, todėl pareiškėjas negalėjo sąmoningai siekti skolų nurašymo ateityje. Tačiau visiškai normalu, kad pareiškėjas, įgijęs kaimo turizmo sodybą veiklai vykdyti, vėliau ją perleido dukterims.

13.4. Pagal *FABJ* įtvirtintą fizinių asmenų nemokumo modelį nėra nustatytos privalomos sąlygos, kad bankroto byla asmeniui gali būti keliama tik tuo atveju, jei jis tapo nemokus dėl išskirtinių, nuo jo valios nepriklausančių aplinkybių. Bet *FABJ* įtvirtina, kad vertinant asmens sąžiningumą turi būti laikomasi trejų metų laikotarpio, kuriam praėjus asmeniui neturi būti užkertamas kelias kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo. Per paskutinius 3 metus pareiškėjas išvis nebuvo sudaręs jokių sandorių.

14. Atsiliepimu į pareiškėjo kasacinį skundą kreditorius S. J. K. prisideda prie kasacinio skundo ir prašo panaikinti Vilniaus miesto apylinkės teismo 2020 m. sausio 27 d. nutartį bei Vilniaus apygardos teismo 2020 m. kovo 5 d. nutartį ir bylą grąžinti nagrinėti iš naujo pirmosios instancijos teismui. Atsiliepimas į kasacinį skundą grindžiamas šiais esminiais argumentais:

14.1. Pareiškėjas tuo laiku, kai jam buvo suteiktas kreditas ir kai jis pardavė žemės sklypus UAB „Rūmas“, vertėsi nekilnojamojo turto prekyba, kurią vykdė tiek asmeniškai, tiek per UAB „Miesto modernizavimo realijos“. Tačiau BUAB „Rūmas“ bankrutavus, pareiškėjo finansinis reikalavimas liko nepatenkintas.

14.2. Pareiškėjas ilgą laiką (iki 2018 m. spalio 31 d.) dirbo kreditoriaus (savo tėvo) įmonėje ir gaudavo labai mažas pajamas, vos 145 Eur per mėnesį, nes jis buvo ir yra negražinęs kreditoriui skolos ir nesumokėjęs palūkanų.

14.3. Sutiktina su kasacinio skundo argumentais, kad teismas įrodymus vertino formaliai ir nepagrįstai analizavo senesnius nei 3 metų sandorius.

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl atsakymo iškelti bankroto bylą nemokiam fiziniam asmeniui pagrindo

15. Fizinio asmens bankroto procedūra leidžia atkurti nemokaus, bet sąžiningo fizinio asmens mokumą ir patenkinti jo kreditorių reikalavimus ar jų dalį, todėl teismai, sprenddami dėl fizinio asmens bankroto bylos iškėlimo, turi užtikrinti teisingą skolininko ir jo kreditorių interesų pusiausvyrą. Kadangi fizinio asmens bankroto byla gali būti iškelta tik paties fizinio asmens iniciatyva (*FABĮ* 1 straipsnio 4 dalis), svarbu nustatyti asmens siekį atkurti savo mokumą, t. y. aktyviais veiksmais ieškoti galimybių patenkinti turimus finansinius įsipareigojimus, neprisiimant naujų ir nemažinant savo turimo turto.

16. Teismas priima nutartį iškelti fizinio asmens bankroto bylą, jeigu nustato, kad: 1) fizinis asmuo yra nemokus; 2) jis nemokus tapo sąžiningai; 3) nėra kitų *FABĮ* 5 straipsnio 8 dalyje nustatytų pagrindų atsakyti iškelti bankroto bylą (*FABĮ* 6 straipsnio 1 dalis).

17. Nagrinėjamoje byloje teismai nustatė, kad pareiškėjas yra nemokus, tačiau ginčas kilo dėl jo sąžiningumo vertinimo. Pareiškėjas, kreipdamasis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo, nurodė, kad jis nemokus tapo dėl 2006–2009 m. atliktų sandorių, t. y., jam sudarius nuostolingą sandorį su UAB „Rūmas“, ši neilgai trukus bankrutavusi įmonė pareiškėjui liko skolinga didelę pinigų sumą, tuo tarpu pareiškėjas jau buvo pasiėmęs kreditą iš AB SEB banko naujai veiklai vykdyti, tačiau, šiam nutraukus kredito sutartį, turtas buvo perduotas. Būtent todėl pareiškėjas neturi galimybių gauti daugiau pajamų, neturi sau priklausančio turto. Pirmosios instancijos teismas savo iniciatyva surinko duomenis apie pareiškėjui jo nurodytu nemokumo kilimo metu priklausiusį nekilnojamąjį turtą ir nustatė, kad pareiškėjas 2008–2009 m. turėtą turtą iš karto ar per trečius asmenis perleido savo šeimos nariams. Be to, vienas iš didžiausių pareiškėjo kreditorių yra pareiškėjo tėvas, taip pat pareiškėjas ilgą laiką dirbo savo tėvo įmonėje už itin mažą darbo užmokestį. Atsižvelgdamas į tai, pirmosios instancijos teismas nusprendė, kad jam kyla pagrįstų abejonių pareiškėjo sąžiningu siekiu atsiskaityti su kreditoriais. Apeliacinės instancijos teismas sutiko su tokia išvada.

18. Pagal *FABĮ* 5 straipsnio 8 dalies 2 punktą (2015 m. gruodžio 22 d. įstatymo Nr. XII-2235 redakcija) teismas atsisako iškelti fizinio asmens bankroto bylą, jeigu paaiškėja, kad fizinis asmuo per paskutinius 3 metus iki pareiškimo iškelti bankroto bylą priėmimo tapo nemokus dėl Lietuvos Respublikos *civilinio kodekso* 6.67 straipsnyje nurodytų sudarytų kreditorių interesus pažeidžiančių sandorių, kurių jis neprivalėjo sudaryti, ar kitokių fizinio asmens tyčinių veiksmų pateikiant neteisingą informaciją kreditoriams apie finansinę būklę priimant skolinius įsipareigojimus ar sudarant kitus sandorius, siekiant išvengti atsiskaitymo su kreditoriais, ar fizinio asmens sąmoningo neveikimo, siekiant išvengti atsiskaitymo su kreditoriais.

19. Kasaciniu skundu pareiškėjas ginčija bylą nagrinėjusių teismų išvadas: 1) dėl pareiškėjo veiksmų (neveikimo) vertinimo; 2) dėl priežastinio ryšio tarp galimai nesąžiningų pareiškėjo veiksmų ir jo nemokumo; 3) dėl pareiškėjo sąžiningumo vertinimo ilgesniu nei 3 metų laikotarpiu. Teisėjų kolegija šiuos argumentus laiko teisiškai pagrįstais.

20. Pažymėtina, kad nagrinėjamam ginčui taikytinoje *FABĮ* 5 straipsnio 8 dalies 2 punkto nuostatoje (2015 m. gruodžio 22 d. įstatymo Nr. XII-2235 redakcija), lyginant ją su prieš tai galiojusia įstatymo nuostata, sukonkretinta nesąžiningų veiksmų samprata, išsamiau atskleisti fizinių asmenų veiksmai ar neveikimas, kurie gali būti pripažinti nesąžiningais. Tačiau, sprendžiant dėl asmens nesąžiningumo, išlieka aktuali ir ankstesnė kasacinio teismo praktika, nes jos pagrindu ir buvo pakoreguota minėta įstatymo nuostata (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. spalio 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. *3K-3-376-219/2017*, 16 punktas).

21. Kasacinio teismo praktikoje nurodoma, kad sąžiningumas – tai vertybinis žmogaus elgesio matas, nustatomas pagal objektyvųjį ir subjektyvųjį kriterijus. Objektyviuoju požyriū sąžiningumas suprantamas kaip žmogaus elgesys, atitinkantis protingumo ir teisingumo principų reikalavimus, t. y. rūpestingas ir atidus elgesys. Subjektyviuoju požyriū sąžiningumas nusako asmens psichikos būklę konkrečioje situacijoje, atsižvelgiant į asmens amžių, išsimokslinimą, patirtį, faktines bylos aplinkybes. Siekiant nustatyti, ar asmuo yra sąžiningas, būtina taikyti abu šiuos kriterijus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. lapkričio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. *3K-3-516/2014*).

22. Teisėjų kolegija pažymi, kad subjektyvųjį sąžiningumo kriterijų paprastai atspindi pareiškėjo išsilavinimas, patirtis, nemokumo būklės kilimo aplinkybės ir veiksmai ar neveikimas, kurių jis ėmėsi situacijai pagerinti. Objektyvųjį kriterijų atspindi pareiškėjo (ne)atlikti ar galėję būti atlikti veiksmai per įstatymo nustatytą laikotarpį, t. y. trejus metus iki fizinio asmens kreipimosi dėl bankroto bylos iškėlimo.

23. Nagrinėjamoje byloje nustatyta, kad pareiškėjas vertėsi prekyba nekilnojamoju turto, taigi turėjo pakankamai patirties, kad galėtų įvertinti sandorių rizikingumą, pelningumą, taip pat numatyti galimus kilti padarinius. Vis dėlto pareiškėjas negali būti laikomas nesąžiningu dėl to, kas neįrodyta, pavyzdžiui, dėl didelės skolos savo tėvui ar nuostolingą sandorio su UAB „Rūmas“. Kitas didesnis pareiškėjo kreditorius, AB SEB bankas, taip pat neįrodinėjo, kad kredito sandorio sudarymo metu jam buvo pateikta ne visa informacija apie pareiškėjo finansinę padėtį ar įkeičiamą turtą, dėl ko, nutraukus sutartį ir iš varžytynių pardavus įkeistą turtą, didžiąją kredito dalį pareiškėjas ir toliau liko jam skolingas.

24. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad nesąžiningu pareiškėjas pripažintinas tuomet, jeigu duomenys apie skolų atsiradimo pagrindą, skolininko elgesį su savo finansais teikia pagrindą daryti išvadą, kad jis sąmoningai (kryptingai) leido susidaryti skoloms, tikėdamasis, jog nepatenkinti kreditorių reikalavimai bus nurašyti, ar kitais būdais elgėsi itin nerūpestingai, konkrečiomis aplinkybėmis jo elgesį vertinant pagal protingumo ir teisingumo principus. Asmens, kuris buvo pernelyg pasyvus ir nesiėmė priemonių savo mokumui pagerinti, neveikimas, sistemškai aiškinant įstatymą, pripažintinas nesąžiningu tais atvejais, kai nustatomas asmens suvokimas ir siekis savo padėtį bloginti (jos negerinti) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. lapkričio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-516/2014).

25. Aplinkybės, ar asmuo tapo nemokus dėl nesąžiningų veiksmų (neveikimo), kiekvienu konkrečiu atveju pirmiausia vertintinos atsižvelgiant į *FABJ* tikslą – sudaryti sąlygas atkurti sąžiningo fizinio asmens mokumą. Teismų praktikoje pažymėta, kad fiziniai asmenys savo bankroto proceso metu turi dėti maksimalias pastangas užsitikrinti didesnių pajamų gavimą, kad susidarytų kaip galima didesnis pajamų ir išlaidų skirtumas, leidžiantis tenkinti kreditorių reikalavimus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. balandžio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-190-706/2015).

26. Nagrinėjamoje byloje teismai, nusprendę, kad pareiškėjas nemokus tapo nesąžiningai, skirtingai vertino pareiškėjo nesąžiningumą, t. y. pirmosios instancijos teismas dėmesį skyrė pareiškėjo aktyviems veiksams, sudarant jam priklausančio nekilnojamojo turto perleidimo sandorius ir taip mažinant jam priklausantį turtą, iš kurio galėtų būti tenkinami kreditorių reikalavimai, o apeliacinės instancijos teismas, nurodęs, kad šie sandoriai buvo atlikti anksčiau nei per trejus metus iki pareiškėjo kreipimosi dėl bankroto bylos iškėlimo, vertino pareiškėjo pasyvų elgesį nesilaikant tinkamų priemonių savo padėčiai pagerinti.

27. Kasacinis teismas yra nurodęs, jog nesąžiningumas gali būti pagrindas atsisakyti iškelti bankroto bylą tik tuo atveju, jei jis turėjo reikšmingą įtaką asmens nemokumui, t. y. turi būti konstatuotas nesąžiningumo ir nemokumo priežastinis ryšys (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. lapkričio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-516/2014; 2015 m. liepos 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-434-686/2015; kt.).

28. Tačiau vertinant asmens sąžiningumą *FABJ* prasme privalu laikytis šio įstatymo 5 straipsnio 8 dalies 2 punkte nustatyto trejų metų laikotarpio. Būtent šis terminas nustato ribas, kurių negalima peržengti vertinant asmens sąžiningumą. Jokie veiksmai, atlikti už šio laikotarpio ribų, negali būti vertinami sąžiningumo aspektu nepaisant to, ar jie yra nemokumo priežastis. Kasacinis teismas net yra nurodęs, kad asmenims, kurių nemokumą lėmė nesąžiningi veiksmai, nurodyti *FABJ* 5 straipsnio 8 dalies 2 punkte, praėjus 3 metams nuo šių veiksmų atlikimo, neturėtų būti užkertamas kelias kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. vasario 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-87-701/2016, 17 punktas).

29. Teisėjų kolegija pažymi, kad nagrinėjamoje byloje nustatyta, jog pareiškėjas trejus metus iki kreipimosi dėl bankroto bylos iškėlimo neturėjo jokio turto, nesudarė jokių sandorių. Tai, kad iki 2018 m. pabaigos jis vis dar dirbo tėvo įmonėje už itin mažą darbo užmokestį, galėtų būti vertinama kaip pasyvus pareiškėjo elgesys, nesiekiant pagerinti savo finansinės padėties, tačiau pareiškėjo tėvas, būdamas ir vienas didžiausių jo kreditorių, atsiliepime į kasacinį skundą nurodė, kad toks mažas darbo užmokestis pareiškėjui buvo mokamas todėl, kad šis jam nebuvo gražinęs skolos. Teismai nenustatė, koks buvo šalių susitarimas, ar juo nebuvo pažeisti kitų kreditorių interesai ir pan. Vis dėlto pastaruosius dvejus metus pareiškėjas dirba kitoje įmonėje ir jo atlyginimas nuolat auga. Tai rodo, kad pareiškėjas deda pastangas savo finansinei padėčiai pagerinti ir teisingai pusiausvyrai su kreditorių interesais nustatyti.

30. Kaip pažymėta pirmiau, net ir nustačius priežastinį ryšį tarp pareiškėjo nesąžiningų veiksmų, šiuo atveju tai galėtų būti nekilnojamojo turto perleidimo sandoriai, jau žinant apie pagrindinei skolininkei UAB „Rūmas“ iškeltą bankroto bylą ir esant paimtam kreditui, kurio gražinti pareiškėjas neišgali, ir jo nemokumo, tai neturi būti kliūtis asmeniui pasinaudoti galimybe atkurti savo mokumą, jei pastaruosius trejus metus pareiškėjas elgėsi sąžiningai. Pažymėtina, kad kreditoriai visada galėjo ginčyti pareiškėjo atliktus sandorius, tačiau, jiems to nepadarius, šie veiksmai neturi būti kliūtis asmeniui siekti iškelti bankroto bylą.

31. Atsižvelgdama į tai, kas paminėta, teisėjų kolegija nusprendžia, kad bylą nagrinėję teismai netinkamai aiškino ir taikė atsisakymą iškelti fizinio asmens bankroto bylą reglamentuojančias materialiosios teisės normas, todėl yra naikintinos Vilniaus miesto apylinkės teismo 2020 m. sausio 27 d. nutartis ir Vilniaus apygardos teismo 2020 m. kovo 5 d. nutartis ir byla gražinama nagrinėti iš naujo pirmosios instancijos teismui.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

32. Kasacinis teismas patyrė 10,03 Eur išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. lapkričio 3 d. pažyma apie išlaidas, susijusias su procesinių dokumentų įteikimu). Kadangi apeliacinės instancijos teismo nutartis naikintina ir byla perduotina šiam teismui nagrinėti iš naujo, tai šiam teismui paliktinas spręsti ir bylinėjimosi išlaidų paskirstymo klausimas (*CPK 93* straipsnis).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos *civilinio proceso kodekso* 359 straipsnio 1 dalies 5 punktu, 362 straipsniu,

n u t a r i a :

Panaikinti Vilniaus apygardos teismo 2020 m. kovo 5 d. nutartį ir Vilniaus miesto apylinkės teismo 2020 m. sausio 27 d. nutartį ir perduoti bylą nagrinėti iš naujo Vilniaus miesto apylinkės teismui.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai Alė Bukavinienė

Gražina Davidonienė

Algis Norkūnas

Paminėta tekste:**Bylos:**

3K-3-516/2014 Dėl bankroto bylos iškėlimo

3K-3-190-706/2015 Dėl fizinio asmens bankroto bylos iškėlimo

e3K-3-434-686/2015 Dėl fizinio asmens bankroto bylos iškėlimo

3K-3-87-701/2016 Dėl fizinio asmens bankroto bylos iškėlimo

3K-3-376-219/2017 Dėl fizinio asmens bankroto bylos iškėlimo

Teisės aktai:

Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Šeštoji knyga. Prievolių teisė

6.67 str. Nesažiningumo prezumpcija

Dėl bankroto bylų iškėlimo

Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas

93 str. Bylinėjimosi išlaidų paskirstymas

359 str. Kasacinio teismo teisės

362 str. Kasacinio teismo nutarties įsiteisėjimas ir privalomumas

Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymas

1 str. Įstatymo paskirtis ir taikymas

Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymas

5 str. Fizinio asmens pareiškimo iškelti fizinio asmens bankroto bylą nagrinėjimas teisme

6 str. Fizinio asmens bankroto bylos iškėlimas

